

Beslut

Datum 2024-10-16

Dnr 2023:8101

Sida **1 (20)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av gymnasieskolans undervisning
om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer
vid Thomasgymnasiet i Strängnäs kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Thomasgymnasiet avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga gymnasiegemensamma ämnen på gymnasiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Thomasgymnasiet den 4 och 5 september 2024. Besöket genomfördes av utredarna Jenny Segerberg och Ulf Pantzare.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare i gymnasiegemensamma ämnen
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut:

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Thomasgymnasiet i Strängnäs kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i låg utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- genomför undervisningen så att kunskapsområdet är ett återkommande och aktuellt inslag under alla gymnasieår och använd vid behov annan kompetens än lärarnas egen
- genomför undervisningen så att den synliggör hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop och ger eleverna en helhetsbild

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Thomasgymnasiet i Strängnäs kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i flera delar** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **16 april 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8101) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i låg utsträckning utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande och aktuell undervisning visar att kunskapsområdet återkommer i varierande grad under elevernas gymnasietid. Undervisningen är aktuell och möter eleverna på ett åldersadekvat sätt

Granskningen av ämnesintegrerad och fördjupande undervisning visar att kunskapsområdet återkommer i de flesta gymnasiegemensamma ämnen. Dock synliggör inte undervisningen olika perspektiv på kunskapsområdet utan präglas av att lärarna till stor del undervisar enskilt inom sina ämnen utan insyn i vad eleverna får till sig från andra ämnen.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjligheter kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön och hedersförtryck. De får även möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Eleverna får reflektera över empati, relationer och samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i flera delar utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att lärarna har arbetssätt och aktiva insatser för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat med god samvaro och ömsesidig respekt. Eleverna får möjlighet att reflektera hur normer kan begränsa människors handlingsutrymme.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna markerar mot oönskat beteende. Lärarna använder också kännedom om uttryck för intolerans i sitt genomförande av undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att undervisningen sällan utgår från elevernas frågor, perspektiv och delaktighet. Eleverna har begränsade möjligheter att påverka undervisningen.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande och aktuell undervisning
- Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande och aktuell undervisning

Kunskapsområdet återkommer i varierande grad i undervisningen under åren på gymnasiet

Skolinspektionens granskning visar att det skiljer sig åt mellan program och klasser hur återkommande kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer är under åren på gymnasiet. Den undervisning eleverna får är dock aktuell och möter eleverna på ett åldersadekvat sätt.

I elevintervjuer framkommer att alla elever som läser naturkunskap eller biologi i de kurserna får undervisning i kunskapsområdet under år 1. Inom andra ämnena är det dock en skillnad i omfattning och hur återkommande undervisningen är. Eleverna på teknikprogrammet läser inte naturkunskap och biologi och får därför enbart undervisning om kunskapsområdet när det blir en del i andra ämnen. Enligt rektorn och lärarna finns ingen plan på skolan för att säkerställa att eleverna får undervisning om kunskapsområdet under alla tre år på gymnasiet eller att kunskapsområdet täcks in av andra ämnen för eleverna på teknikprogrammet. Rektorn uppger även att hen inte styr arbetet eller säkerställer att eleverna får undervisning återkommande i kunskapsområdet, utan det är upp till den individuella läraren. Eleverna uppger att det varierar i vilken utsträckning eleverna fått arbetat med sexualitet, samtycke och relationer beroende på undervisande lärare och vilka år de läser de olika kurserna. Exempelvis berättar en elev på samhällsvetenskapsprogrammet att de har flera kurser som berör sexualitet, samtycke och relationer och att de haft en temavecka där samtliga lärare arbetade med kunskapsområdet i sina ämnen. Andra elever

säger att de berört kunskapsområdet vid ett fåtal tillfällen utöver naturkunskapslektionerna. Intervjuade elever ger exempel på moment och lektioner med koppling till sexualitet, samtycke och relationer i ämnena svenska, samhällskunskap, historia och engelska. Samtliga intervjuade elever har precis börjat läsa religionskunskap men vet inte om de kommer att arbeta med kunskapsområdet i den kursen.

Intervjuade elever uppger att den undervisning de får om sexualitet, samtycke och relationer är aktuell och relevant för dem. Lärare berättar att de är måna om att hålla sig uppdaterade och att de använder webbsidor med aktuell information som komplement till läroböcker för att undervisningen ska vara uppdaterad med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet.

Av intervjuer med lärare framgår att det är upp till enskilda lärare om de fångar upp frågor som aktualiseras i eller utanför skolan och gör dessa till en del av undervisningen. Enligt eleverna fångar lärarna ibland upp frågor som eleverna möter på fritiden, under skoldagen eller i andra sammanhang. Vissa lärare låter eleverna titta på nyheterna och diskutera vad de sett. Några lärare ger som exempel att de kopplat samtyckeslagstiftningen till elevernas vardag när elever blev för fysiska mot andra elever på rasten.

Undervisningen breddar och fördjupar inte perspektiv med hjälp av annan personal som har kompetens inom kunskapsområdet

Granskningen visar att lärare inte använder annan kompetens än den egna när eleverna får undervisning om sexualitet, samtycke och relationer.

Såväl lärare som elever uppger att ungdomsmottagningen besökt skolan och att de elever som ville prata kunde gå till deras informationsbord. Eleverna berättar att de träffat skolsköterskan på hälsosamtal under år 1 och att representanter från elevhälsan kommit till klasserna för att presentera sig. Elevhälsan har också genomfört kamratstärkande övningar med eleverna under deras första dagar på gymnasiet. På ett mansdominerat program har kuratorn arbetat med eleverna om destruktiva mansnormer. Inget av detta har dock varit inom ramen för undervisningen och ingen av de intervjuade lärarna uppger att de senaste åren samarbetat med några externa aktörer från exempelvis hälso- och sjukvården eller intresseorganisationer.

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kunskapsområdet återkommer i de flesta gymnasiegemensamma ämnena

Granskningen visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer förekommer i de flesta gymnasiegemensamma ämnen på skolan.

Enligt rektorn är undervisning av sexualitet, samtycke och relationer en del i flera ämnen och att det finns ett engagemang hos lärarna. Lärarna säger att i ämnena naturkunskap och biologi har kunskapsområdet en självklar plats och att de hittar ingångar i alla andra gymnasiegemensamma ämnen förutom matematik att arbeta med detta. Lärarna ger som exempel att de inom samhällskunskapen arbetar med mänskliga rättigheter, diskriminering, sexualitetsnormer och makt. I svenska och engelska läser de litteratur och ser film som belyser hedersproblematik, normer, mobbning, jämställdhet och abort. I historia förekommer inslag om bland annat livsvillkor och normer. I religionskunskap ingår synen på kvinnor och sexualitet i världsreligionerna, abort, etik och moral och förståelse för människors olikheter. I idrott och hälsa ingår ett moment om social hälsa där de bland annat pratar om vänskap och relationer. Eleverna berättar att de tagit upp kunskapsområdet när de arbetat med olika romaner, filmer, dokumentärer och historiska händelser men att det skiljer sig i vilken utsträckning de arbetat med det på de olika programmen.

Undervisningen synliggör inte olika perspektiv på kunskapsområdet

Granskningen visar att eleverna sällan möter olika perspektiv gällande hur kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer hänger ihop och ger därmed inte eleverna en helhetsbild av kunskapsområdet.

Enligt såväl lärare som rektorn finns det ingen systematik för att skapa en helhetsbild och belysa olika perspektiv och aspekter för eleverna. Av intervjuerna framgår att skolan inte prioriterat kunskapsområdet och det finns ingen övergripande planering för undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Det framgår även att lärarna till stor del arbetar med kunskapsområdet i det egna ämnet och att undervisningen inte kopplas till andra ämnen som eleverna läser. I såväl elev- som lärarintervjuer framkommer få tydliga exempel på hur lärare i sin undervisning arbetar för att synliggöra hur olika perspektiv inom kunskapsområdet hänger ihop. Undervisningen präglas av att lärarna till stor del undervisar enskilt inom sina ämnen, utan insyn i vad eleverna får till sig från andra ämnen. Lärarna säger att de samarbetar med lärare som tillhör samma program och ger ämnena samhällskunskap, historia och svenska som exempel där samarbete sker. Lärarna uppger att det är en utmaning att de undervisar på flera program men inte har tid att planera med andra lärare än de på det egna programmet.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut**Lärarna arbetar medvetet för att uppmuntra och utmana eleverna att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön**

Skolinspektionens granskning visar att eleverna får undersöka hur olika föreställningar om manligt och kvinnligt kan påverka människors livsvillkor.

Eleverna berättar att de inom vissa ämnen får arbeta med livsvillkor och maktrelationer genom att läsa litteratur, se filmer och dokumentärer, skriva och diskutera. På så vis får de undersöka hur olika föreställningar om kön kan påverka människors livsvillkor. I exempelvis historia har de arbetat med hur kvinnors roll och möjlighet har förändrats över tid genom att ta upp kvinnlig rösträtt och hur den industriella revolutionen banade väg för frihet genom att kvinnor förvärvsarbetade. Genom att läsa om Sapfo och Wollstonecraft kom de in på kvinnors rättigheter berättar en elev på el- och energiprogrammet. Elever på samma program uppger även att de läst en roman där karaktärerna inte följer normen och diskuterat stereotypa könsroller och förväntningar på hur någon ska vara i en relation. De såg även en film om en kille som inte ville komma ut som homosexuell på grund av jargongen i fotbollslaget. En lärare ger som exempel att eleverna i engelska får arbeta med tecknad film och analysera hur prinsessor framställs nu jämfört med tidigare. I svenska utgår lärarna mycket från litteratur och väljer texter där exempelvis samtycke eller relationer med stor åldersskillnad leder till diskussioner.

Eleverna får möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer som kan knytas till hedersrelaterat våld och förtryck

Granskningen visar att eleverna i olika utsträckning får möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer som kan knytas till hedersrelaterad problematik.

Lärare och elever ger exempel på hur undervisningen berört hedersrelaterat våld och förtryck i naturkunskap, svenska och samhällskunskap. Elever i ett par klasser har läst en bok i ämnet svenska om en man som blir bortgift mot sin vilja och i andra klasser har de sett en dokumentär om oskuldskontroll inför kommande bröllop. Elever från en klass uppger att de läst en kort bok som uppmanar till feminism och i samband med det talat om oskuldsnormen i vissa samhällen och att även pojkar och män kan vara offer om de lever i en hederskontext. I en klass har de arbetat med våld i nära relationer på samhällskunskapen och tagit upp bland annat hur pojkvänner kan vara kontrollerande mot sina flickvänner. I religionskunskap har några elever diskuterat att kvinnor inom vissa kulturer och religioner ska täcka sig och hur religion kan påverka människors valmöjligheter. Lärare uppger dock att det kan vara svårt att avsätta tid för att behandla hedersproblematik inom sina kurser.

Eleverna får möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier och andra sammanhang

Granskningen visar även att eleverna får möta inslag i undervisningen som ger dem möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier.

Elever på ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammet uppger att de sett ett reportage och pratat om hårt och våldsamt sex utifrån det. Samma elever har även sett en film och diskuterat hur den belyser stereotypa könsroller och normer. Eleverna på samhällsprogrammet hade även en heldag där de arbetade med porrindustrins konsekvenser. Några elever berättar att de granskat reklam och arbetat med reklambilder ur ett sexuellt perspektiv. En lärare uppger att hen i ämnet engelska låter eleverna se film där eleverna får analysera hur karaktärerna pratar och behandlar varandra samt att eleverna får lyssna och analysera musik med texter som objektifierar kvinnor. I ämnet svenska har eleverna fått se tecknade filmer från samma produktionsbolag och diskutera hur kvinnor porträtteras i de äldre filmerna jämfört med de nya och vad det säger om samhällets syn på hur en kvinna ska vara.

Undervisningen innehåller inslag som ger eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga till empati och lära sig om samtycke

I granskningen framkommer att eleverna i undervisningen får utveckla sin förmåga att leva sig in i andra människors situation och erfarenheter samt förstå betydelsen av hur sexualitet, samtycke och relationer präglas av samtycke.

Lärare och elever ger i intervjuerna exempel på hur de i ämnena svenska och engelska arbetat med teman, texter, böcker och filmer som handlar om relationer. Eleverna säger att de kan få i uppgift att sätta sig in i hur karaktärer i böcker mår och försöka förstå deras känslor och agerande. Eleverna får både redogöra skriftligt och muntligt diskutera böckerna utifrån frågor som berör vänskap, kärlek, och relationer. I ämnet naturkunskap har de diskuterat hur man har en bra relation, både som vän och som kärlekspartner utifrån korta utbildningsfilmer. I ämnet samhällskunskap har de pratat om viktiga aspekter för att vara en bra vän.

Lärarna i naturkunskap och samhällskunskap säger att de tar upp betydelsen av samtycke inom ramen för ämnesundervisningen. Alla intervjuade elever känner till att det finns en samtyckeslag, men vissa uppger att de inte minns om de arbetat med det under åren på gymnasiet. De elever som minns undervisning om samtycke ger olika exempel på hur läraren låtit dem arbeta med det. Exempelvis har de sett filmer och pratat om vad samtycke är och hur det kan kommuniceras samt vilka konsekvenser sexuella kontakter utan samtycke kan få. Lärarna säger att de är medvetna om att eleverna som går teknikprogrammet måste få undervisning om samtycke i andra ämnen eftersom de inte läser naturkunskap. Lärarna i samhällskunskap uppger att då de tar upp samtycke i ämnet

samhällskunskap får teknikeleverna undervisning om det men att det är något lärarna själva får ta ansvar för.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller aktiva insatser för att främja ett öppet och tryggt klassrumsklimat

Granskningen visar att eleverna får diskutera frågor kopplade till kunskapsområdet och att lärarna har insatser för att främja ett öppet klassrumsklimat och skapa trygghet inom ramen för undervisningen.

Av intervjuer med såväl elever- som lärare framgår att det inte finns några särskilda strategier eller förhållningssätt i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer, utan att det är skolans generella regler som gäller. Flertalet av de intervjuade eleverna berättar att det sällan uppstår diskussioner under lektionerna och att i många klasser är eleverna väldigt tysta. Även lärarna ger samma bild och säger att de snarare behöver utmana än hålla tillbaka de elevgrupper som kommer till skolan. Av lärar- och elevintervjuer framgår dock att lärarna uppmuntrar eleverna att samtala och diskutera frågor som rör kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Lärare ger exempel på hur de medvetet försöker styra undervisningen utifrån elevgruppens behov. Lärarna kan exempelvis låta elever som inte gärna vill prata eller skylta med sina åsikter arbeta enligt en modell där de först reflekterar enskilt, därefter i par och sedan delge parets åsikt inför klassen. En lärare säger att eleverna aldrig blir tvingade ta ställning genom övningar där de ska visa sin egen uppfattning och att detta gäller generellt, inte bara vid inslag i undervisningen som rör kunskapsområdet. Vid debattövningar förekommer det exempelvis att eleverna får argumentera utifrån en roll eller en tilldelad åsikt. Enligt lärarna är ett annat sätt att få ett tryggt klimat att fördela ordet så att alla får prata. Lärare i naturkunskap uppger att de ofta använder sig av ungdomsmottagningens webbsida och de frågor som ställs där. Genom att låta elever arbeta med och svara på frågor kan lärarna fånga upp elevernas egna frågor och funderingar utan att eleverna öppet behöver ställa dem.

Undervisningen ger eleverna möjlighet att reflektera över hur normer kan begränsa människors handlingsutrymme

Granskningen visar att lärarna i undervisningen utifrån kunskapsområdet synliggör och utmanar begränsande normer.

I intervjuer med elever och lärare framkommer att undervisningen i stort är normmedveten. Det innebär att undervisningen ger eleverna möjlighet att reflektera över hur normer som rör könsroller, könsidentitet och sexuell läggning kan påverka människors handlingsutrymme på olika sätt. Utöver undervisningen i naturkunskap och samhällskunskap finns inslag av en normmedvetenhet även i andra ämnen enligt lärare och elever. Enligt eleverna varierar det dock hur mycket de får arbeta med normer utifrån vilket program de läser och vilka lärare de har.

Lärarna berättar att de i ämnet historia har inslag om hur normer förändras över tid, vad som hållit tillbaka och vad som möjliggjort för personer under olika tidsepoker. Det kan exempelvis handla om kvinnors rättigheter och möjligheter utifrån det samhälle de lever i eller homosexuellas rättigheter. I ämnet samhällskunskap använder sig lärarna av ett bildspel med ett fiktivt fall med en person med egenskaper som förknippas med både hög och låg status. Eleverna får då diskutera hur status och olika normer underlättar eller begränsar för en person. En annan övning är en "privilegiepromenad" där eleverna får olika roller och får ta ett steg framåt när läraren läser upp ett påstående som stämmer in på rollen. Utifrån detta visualiseras olikheter och eleverna får reflektera över människors olika livsmöjligheter.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Lärarna tar hand om negativa utspel från elever och använder kännedom om eventuella uttryck för intolerans i sitt genomförande av undervisningen

Av granskningen framgår att lärarna bemöter eventuella utspel med aktiva insatser. Såväl elever som rektorn och lärarna uppger att det sällan händer att elever uttrycker åsikter som går emot de värden som läroplanen anger. Flera elever uppger dock att det är svårt att veta vilka åsikter elever har eftersom de flesta elever inte visar dem öppet på skolan. I intervjuer med elever och lärare framkommer att om en elev uttrycker sig nervärderande exempelvis mot en sexuell läggning så markerar lärarna i undervisningen och problematiserar elevens åsikter. Om någon elev skulle säga något kränkande kan det också hända att läraren låter eleven stanna kvar för ett enskilt samtal efter lektionen. Lärarna är tydliga gentemot eleverna om vad som är tillåtet att uttrycka enligt

yttrandefriheten. Enligt rektorn gäller detta samtliga lärare och är således inte något som enbart lärarna som undervisar i samhällskunskap tar upp i undervisningen. Lärarna säger att om en elev exempelvis skulle uttrycka sig nedsättande mot någon lyfter de det med andra undervisande lärare och med elevens mentor. Mentorn tar vid behov frågan vidare till elevhälsoteamet och om situationen kräver det kan de även signalera till skolledningen. Vid en av intervjuerna berättar lärare är att de uppmärksammade en hård jargong i en mansdominerad klass. Lärarna lyfte det i arbetslaget och med elevhälsan vilket ledde till att kuratorn gick in i klassen på mentorstiden och arbetade med machokultur och könsroller. En lärare berättar att eleverna i en klass med bara män hade uttryckt att kvinnor var konstiga och inte gick att förstå. Läraren hade då lagt in undervisning om hur olika människor kommunicerar i ämnet svenska.

Elevdelaktighet

Undervisningen utgår inte från elevernas frågor, perspektiv och delaktighet

Granskningen visar att eleverna har begränsade möjligheter att påverka planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Av intervjuer med elever och lärare framgår att eleverna sällan är delaktiga i planering och genomförande av undervisningen. I den mån de är delaktiga handlar det främst om att de kan ha inflytande över examinationsform eller vad de ska fördjupa sig i. En lärare säger att hen brukar genomföra ett förkunskapstest, låta eleverna skriva om det är något de vill veta mer om eller lämna in frågor anonymt i en så kallad frågelåda. På ett program fick eleverna svara på en enkät om vad de ville arbeta med på en temadag. Enligt eleverna samlar inte lärarna in elevernas frågor och funderingar inför undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer och de flesta lärare planerar lektionerna utan vetskap om den specifika elevgruppens erfarenheter, intressen och behov.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- genomför undervisningen så att kunskapsområdet är ett återkommande inslag under alla gymnasieår och använd vid behov annan kompetens än lärarnas egen

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. Rektorn har även ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹

Av granskningen framgår att det skiljer sig åt mellan programmen i vilken utsträckning eleverna får undervisning om sexualitet, samtycke och relationer under alla år på gymnasiet. Exempelvis får eleverna på teknikprogrammet som varken läser naturkunskap och biologi enbart undervisning om kunskapsområdet när det blir en del i andra ämnen. Det har förekommit att skolan bjudit in externa aktörer för att informera eleverna, men dessa insatser har saknat koppling till undervisningen. Genom att undervisningen utifrån kunskapsområdet är återkommande samt genom att använda kompetens från skolans elevhälsa, annan personal, ungdomsmottagningen eller externa organisationer kan lärarna bredda och fördjupa perspektiv i undervisningen.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna möjligheter att göra undervisning om sexualitet, samtycke och relationer till ett återkommande inslag för alla elever oavsett program under elevernas tid i gymnasieskolan. För detta behöver lärarna fånga vad ungdomar och unga vuxna pratar om, upplever och eventuellt också kan utsättas för. Skolverket har material som kan användas i detta. [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer-i-undervisningen](#)

- genomför undervisningen så att den synliggör hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop och ger eleverna en helhetsbild

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnen samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större

¹ Lgy 11, avsnitt 2.6 Rektorns ansvar

kunskapsområden som en helhet.² Läroplanen anger också att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.³ Delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer finns med i flera av de gymnasiegemensamma ämnena, antingen i ämnets syfte eller i det centrala innehållet i kursen.⁴ Det betyder att flera lärare utifrån sin ämnesundervisning i olika grad har ansvar för att behandla kunskapsområdet på lektionerna.

Granskningen visar att undervisning om kunskapsområdet förekommer i flera ämnen på skolan men att lärarna inte samordnar sin planering för kunskapsområdet. Eleverna möter begränsade perspektiv gällande hur kunskapsområdet hänger ihop och undervisningen ger eleverna få möjligheter till fördjupning genom att tillämpa olika perspektiv. Genom att lärarna har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna och ge dem möjlighet till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att utforma undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer så att den synliggör hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop och ger eleverna en helhetsbild. Lärarna behöver förutsättningar att samarbeta med varandra genom exempelvis ämnesövergripande undervisning, i syfte att fördjupa eller bredda kunskapsområdet. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer](#)

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- Gör eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer

Läroplanen anger att det inte är tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i

² Lgy 11, avsnitt 2.6 Rektorns ansvar

³ Lgy 11 avsnitt 2.1 Kunskaper

⁴ Se exempelvis gymnasieskolans ämnesplaner för naturkunskap, idrott- och hälsa, samhällskunskap, historia, religion, engelska, svenska och svenska som andraspråk.

demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁵

Granskningen visar att eleverna på skolan har begränsade möjligheter att tycka till om planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna frågar sällan eleverna om vilka frågor och perspektiv inom kunskapsområdet som är viktiga att ta upp i undervisningen. Genom att utgå från elevernas intressen, erfarenheter och tankar om kunskapsområdet kan lärarna göra eleverna delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen och att olika undervisningsaktiviteter bildar en helhet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att göra eleverna delaktiga i utformningen av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna behöver använda olika metoder för att få kännedom om elevernas kunskaper och förväntningar för att möta eleverna där de är samt för att fånga upp elevernas frågor och behov, även de elever som är mer tystlåtna. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Publikationsserier 2015 Delaktighet för lärande](#) och [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet-samtycke-och-relationer Framgångsfaktorer i undervisningen](#)

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Indra Kullenberg, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Jenny Segerberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även Ulf Pantzare och Marcus Rönnegard, utredare deltagit.

⁵ Lgy 11 avsnitt 2, *Skolans värdegrund och uppdrag*, 2.2 Normer och värden.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande och aktuell undervisning

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁶

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁷ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.⁸

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁹ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.¹⁰

Av läroplanen för gymnasieskolans inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Det framgår också att en trygg identitet och medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.¹¹

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. När värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de

⁶ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁷ 1 kap. 4 § skollagen.

⁸ 1 kap. 4 § skollagen.

⁹ 1 kap. 5 § skollagen.

¹⁰ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹¹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmännisklighet*.

grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och klart ta avstånd från det som strider mot dem.¹²

Av läroplanens inledande del framgår vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Det framgår att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.¹³

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁴

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer anges att det är skolans ansvar att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Varje elev ska ha förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.¹⁵ Det anges vidare att läraren ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet.

¹² Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Saklighet och allsidighet.*

¹³ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, En likvärdig utbildning.*

¹⁴ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag.*

¹⁵ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Mål.*

Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. Läraren ska även samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen. I undervisningen ska läraren utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Läraren ska beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹⁶

Avseende normer och värden anges i läroplanen bland annat att det är skolans mål att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet. Det är också skolans mål att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.¹⁷ Vidare anges det att alla som arbetar i skolan ska visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Läraren ska öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Vidare ska läraren klargöra skolans normer och regler och hur dessa är en grund för arbetet och tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen.¹⁸

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Läraren ska även uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det och låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vidare anges det också att läraren ska planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁹

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.²⁰ Elevhälsans insatser ska riktas till såväl enskilda elever som till grupper av elever och till insatser som rör skolan i dess helhet. Att elevhälsans arbete ska bedrivas i samverkan med lärare på skolan avser att förtydliga att elevhälsan, tillsammans

¹⁶ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Riktlinjer*.

¹⁷ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Mål*.

¹⁸ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁹ Lgy 11, avsnitt 2.3, *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²⁰ 2 kap. 25 § skollagen.

med lärarna, ska bidra med aktuell kunskap om elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa, om hinder för elevernas hälsa, lärande och utveckling och om de övergripande förutsättningarna för hälsa, lärande och utveckling på skolan. I arbetet kan elevhälsan i dialog med skolans övriga personal nyttja erfarenheter från arbetet med enskilda elever och grupper av elever.²¹

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²²

För varje ämne finns en ämnesplan och utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser. Ämnesplanerna innehåller respektive ämnes syfte och vilka kurser som ingår i ämnet. För respektive kurs anges det centrala innehåll som undervisningen i kursen ska behandla. Vidare framgår betygskriterier för varje kurs som relaterar till det centrala innehållet i kursen och har en koppling till ämnesplanen som helhet. (16 kap. 21 och 23 §§ skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen [2010:2039].)²³

²¹ Proposition. 2021/22:162, *Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 157.

²² Lgy 11, avsnitt 2.6, *Rektorns ansvar*.

²³ Bestämmelserna i 16 kap. 21 och 23 §§ skollagen har nya lydelse från den 15 juli 2022 genom lag 2022:147. Lagen tillämpas den första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning i gymnasieskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. 1 kap. 4 § gymnasieförordningen har en ny lydelse från och med den 1 januari 2024 genom förordning 2023:654. Förordningen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter d. 30 juni 2025. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2025.